

Р.Р. Матуш
Г.А. Домарецька

УКРАЇНСЬКА МОВА

Збірник диктантів

8–11 класи

Богдан

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 81.2Укр-922
МЗЗ

Рецензенти:
кандидат педагогічних наук,
завідувач ІМЦО м. Тернопіль
М.М. Николін
методист ІМЦО
Р.Ф. Оришин

Матуш Р.Р., Домарецька Г.А.

МЗЗ Українська мова. Збірник диктантів. 8–11 кл. — Тернопіль:
Навчальна книга – Богдан, 2006. — 64 с.
ISBN 966-408-007-1

У збірнику диктантів вміщено тексти, які охоплюють усі правила з синтаксису і пунктуації у простому і складному реченнях згідно з чинною програмою з української мови у 8–11 класах.

Тексти диктантів можна використовувати як у процесі засвоєння і закріплення окремих тем, так і для контролю навчальних досягнень учнів з рідної мови.

ББК 81.2Укр-922

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 966-408-007-1

© Матуш Р.Р., Домарецька Г.А., 2006
© Навчальна книга – Богдан,
макет, художнє оформлення, 2006

ПЕРЕДМОВА

Пропонований посібник містить тексти, що охоплюють усі теми чинної програми з української мови у 8–11 класах.

Матеріал для збірника добирався з творів, які донедавна не вивчалися і не пропагувалися серед читацького загалу, а також із різних публіцистичних видань, наукових статей. Тексти диктантів для 8 класу дібрано відповідно до розділів: “Повторення та узагальнення вивченого у 7-му класі”, “Просте речення. Односкладне речення”, “Неповне речення”, “Речення з однорідними членами”, “Речення зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями)”, “Речення з відокремленими членами”, “Пряма і непряма мова. Діалог”, “Повторення вивченого в кінці року”.

Тексти диктантів для 9 класу охоплюють теми з синтаксису і пунктуації складного речення, а саме: “Складне речення. Складносурядне речення”, “Складно-підрядне речення”, “Складне безсполучникове речення”, “Складне речення з різними видами зв’язку”.

У текстах диктантів для 10–11 класів передбачено вживання складних орфограм, охоплено усі пунктограми, поширені у простому і складному реченнях.

Тексти диктантів мають пізнавальний характер і великий виховний потенціал. У них подаються розповіді про видатних діячів української культури, літератури, історії; окремі тексти містять філософські роздуми про сенс людського буття, вибір професії, моральні засади сім’ї, суспільства тощо.

8 КЛАС

ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО У 7-МУ КЛАСІ

1. На Стежці Франка

І ось ми на Стежці... Починається вона від старого дуба, названого в народі Франковим. Дереву, за переказами очевидців, триста років. Це свідок дитячих та юнацьких літ, улюблене місце відпочинку поета.

Стежка (довжина її 1700 метрів) веде вглиб лісу. А довкруг — справжнє царство. Ще малим хлопчиною бігав сюди Івась по гриби і ягоди, знав тут кожну галявину, кожен яроч і стежину.

А тепер на Стежці можна зустріти найдорожчі образи його життя і його творів... Постає коваля — це батько. А онде притулилась до високого дуба тоненька смерічка — “пісня і праця”. Є на Франковій Стежці і Прометей, і Мойсей, і Каменяр.

...Ліс рідшає. Крізь дерева проглядає постаць суворого старця. А під ними слова Захара Беркута, що звучать як заповіт нащадкам, закликаючи їх до єдності, злагоди і миру.

Ідемо Стежкою Його життя... Обабіч неї дуби, берези, смерічки, широкі кроки буків. І навіть терен колючий час від часу стелиться під ноги. Та Він ішов, обминаючи терня і хаші, ішов до світла, до правди, до людей.

(Із книги “Стежка Івана Франка”)

163 слова

2. Чекання

Ця зустріч на вулиці — наче усміх таємниці. На довгих ніжках-галузинках ішов назустріч великий птах. Ішов лелека, обережно ступав по сніжку, незворушно дивлячись уперед. Тільки чому записався він у пішоходи посеред зими замість того, щоб міряти крильми небесні простори?

Біля колодязя лелека спинився, тоненько клацнув дзьобом. А потім довго дивився на вершечок клена і на вечірні небеса... Може, йому вже причувався у сизій

висоті поклик лелечий. Але треба ще почекати аж до кінця березня. Може, повернеться з вирію його лелечи́ха, на яку він також очікує. А зараз чекання — то його робота.

Тужливо поглянувши ще раз у небо, лелека йде додому. Ось він повернувся, черкнув обвислим зламаним крилом по білому снігу і звернув у бічну вуличку. Нелегка ж то доля — жити у людському гнізді, нехай і в доброму побуті, але безкрилому. Нелегко бути земним лелекою... Тому і жде лелека-гайстер¹ на весну, чує її прихід задалегідь, щодня наслухає пісню побратимів своїх, які от-от з'являться на виднокрузі.

(За Є. Гуцалом)

157 слів

¹ *Гайстер, бузьок (діал.) — лелека*

3. Романові яблука

На Спаса в Тернівщині храмовий празник. Уже з самого ранку весело заливаються церковні дзвони.

Дядько Роман виходить з двору з великим вузликом. Ми лежимо край степової доріжки, і серця наші голосно калатають. Дядько повагом іде стежкою, усміхається хитрувато і вдає, що зовсім не помічає хлоп'ячих чубів у поліні.

Ось чоловік зупинився біля межового стовпчика, шугнув рукою у вузол. З'являється... яблуко — та яке! Червоношоке, свіже, велике, ніби сонце вранішнє! Дядько Роман поклав яблуко на стовпчик і пішов. Наблизився до другого стовпчика — і на ньому знов спалахнуло жарким рум'янцем яблуко!

Коли нарешті дядько зникає за пагорбом, ми зриваємось, мчимось від стовпа до стовпа, схапуємо яблука. Вони ніби не на дереві росли, вони ніби з неба! Складаємо по два кулачки до купи, приміряємо — а дядькове яблуко більше. А пахне як! Духмянощами сонця і землі дихає на нас. Спіле-спілісіньке! Барву дала йому природа — під цвіт зорі.

А коли яблука не стане, ще й тоді чути, як пахне від нього долоня. Райським чимось пахне...

(За Олесем Гончаром)

167 слів

9 КЛАС

ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО У 8-МУ КЛАСІ

30. Сум'яття душі

Це слово “вільні” було несподіваним для Марії, приголомшило її зовсім. Вклонилася господареві до ніг, подякувала, похапцем збрала свої мізерні пожитки, схопила дівчинку на руки і вибігла з хати. Чвалувала крутими вуличками, завмираючи від страху, бігла, ховаючись за кам'яними стінами, квапилася до північних кафських воріт, щоб вирватися з тісного міста на волю. Вийшла на високий хребет, а далі — простір і жодної людини в степу. Передихнула, промовила вголос: “Я вільна! І Мальва моя теж, о Господи...”.

Воля. Минали хвилини, і слово це щораз тануло, меншало, втрачало оту несподівану велич і, врешті, лякало невідомістю. А що далі? Куди дітись? Там, у господаря, вони таки мали шматок хліба, а зараз хто прогодує бездомну гяурку?¹

Та ні, є ж надія. Марія добре пам'ятає дорогу до Перекопу. Адже вона вільна і може повернутися на Україну. Їжу якось роздобуде в дорозі: випросить у чабанів, заробить, ... допоможе Бог.

Жмакали душу сумніви, шугали в голові прекрасні думки... А може, не варто вертатись? Он жовті мізерні мальви забули вітчизну і живуть. Та що це з нею? Боже, прости їй таке відступництво! “Якщо повернемося, викуплю свою провину: молитвою, кров'ю, життям”, — біла християнські поклони Марія. А безжурна Мальва толочила ноженятами висохлу траву, зривала жовті квіти і зачарованими очима вдивлялась у міражну далечінь степу.

(За Р. Іваничуком)

194 слова

¹ Гяурка — чужоземка, рабиня

31. Сила віри

Почаївський ліс. Старі товстючі дерева. І тут помітно війну. Розтрощені стовбури, укриття, порозкидані, зіпсуті речі.

У лісі дещо похолодніло. Йдеться легше, поволі стихають жарти, сміх. Ще півгодини, ще кілька кілометрів — і перед очима Почаїв. Гурт прочан виходить на узлісся. І раптом усі зупиняються, стають навколішки, хрестяться.

Володько в полоні вражіння. Він хреститься теж. Перед очима (як на долоні!) велетенська, “маєстатна”¹ постать Почаївської лаври зі всіма її будовами. Безліч разів хлопчина бачив її на малюнках і от аж тепер нарешті бачить її власними очима. Це вона, та гора, де пастирі побачили Божу Матір на скелі. Це тут намагалися турки здобути святиню, та впали жертвою кари Матері Божої.

Сила вражіння і віри охопила Володька. Він бачить лише величезну, білу, залиту передвечірнім сонцем святиню, до якої впродовж віків зі всіх куточків його рідної землі спливали люди, щоби бодай зачерпнути єдиної опори людського існування — віри.

Вдарив велетенський дзвін — і від його громового рокоту затремтіли люди, дерева, земля. Ну, люди! Вже час, вставаймо!

Серед глибокої тиші під звуки величавого дзвону слова ті видаються закликом.

(За У. Самчуком)

168 слів

¹*Маєстатна — велична*

32. Дорога до волі

Поїзд біг уздовж річки. Вузька, ясновода, вона то збиралася у бурхливий, пульсуючий струмок, то рвалася на волю з міцних лабет крем’янистих похмурих гір, то раптом розливалася широкими лагідними плесами на зелених луках, на які не насмілювалися наступити гори. В одному місці річка була рівна, як струна, а в іншому робила звивини, коліна і петлі. Не вірилося, щоб біля цієї світлої, прекрасної води хтось надумав розташувати команду військовополонених. Бо хіба можна поєднати усе: волю й неволю, найбільшу радість і найтяжчий смуток у світі!

Андрій ждав... Ось-ось поїзд одірветься од річки й помчить кудись убік, через гори й ліси. Хай би так ішов і йшов, вистукуючи колесами, погойдуючись, ніде не зупиняючись, хай би віз і віз його далі, аж до краю війни.

Воля! Він зник до неї з дитинства, зник до безмежних степів, до буйних вітрів над ними, до єдиних на світі українських жайворонків, яких ніхто ніколи, здається,

не бачив на землі, а лише в небі, в голубому зеніті, в нестримному польоті, серед прозорих розсипів їхнього співу. І душа в нього була непокірна, дика, мов степовий птах, і кликала його, зваблювала з цього вагона туди, де шелестіли листям ліси і омивали землю потоки нескованих небесних вод.

(За О. Довженком)

192 слова

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНОСУРЯДНЕ РЕЧЕННЯ

33. Чарівніша від неба

Забрало небо у землі радість її, остудило ласки на ній. І тому така убога й знівечена вона, і таке безмірно прекрасне холодне небо. Стогне обкрадена земля, з тугою благає в неба повернути радість, а воно байдуже й холодне, тільки іноді спустить пучки саява, попестить шовковими тканинами блакиті. І заграє тоді великою втіхою земля, і в п'янкх танцях творить вона буйне, соковито-радісне життя.

А люди і цієї маленької радості не помічають. Ходять і топчуть її. Деся в глибоких нетрях їхніх душ zostалися ще далекі смутні спомини про первісні свята землі, про ті часи, коли небо й люди бриніли однією музикою блакиті і в потоках її купалися душі людські. А ти, земле, як добра мати, любиш творіння свої, за всіх дбаєш і клопочешся.

І там, де не пройшли ще люди, зберегла ти виплакані в неба ласки і хорониш їх, як найцінніші подарунки. Тому ти чарівна й прекрасна степами й водами, лісами й травами, квітами й фарбами — і ласки твої тепліші від ласк неба, бо ті байдужі й далекі, а твої теплі й рідні, в самому серці виношені, сльозами-перлами скроплені. І благословенні ті, хто спізнає твої ласки, хто вчуває їх, але в безконечній розпуці проходять ті, хто їх розтоптав.

(За М. Івченком)

197 слів